

**FAKULTET
ZA MEDITERANSKE POSLOVNE STUDIJE
TIVAT**

Nikola Nikočević

ARAPSKA KULTURA NA MEDITERANU

SPECIJALISTIČKI RAD

Tivat, Decembar, 2015

**FAKULTET
ZA MEDITERANSKE POSLOVNE STUDIJE
TIVAT**

ARAPSKA KULTURA NA MEDITERANU

SPECIJALISTIČKI RAD

Predmet: Kultura mediterana

Mentor: Prof.dr Stevo Nikić

Student: Nikola Nikočević

Smjer: Nautički turizam i upravljanje marinama

Broj indeksa: S15/2014

Tivat, Decembar, 2015

SADRŽAJ :

UVOD	4
1. ISTORIJA ARAPSKOG JEZIKA	5
1.1 Razvijenost arapskog jezika	6
1.2. Rasprostranjenost arapskog jezika	7
2. OSNOVNE KARAKTERISTIKE ARAPSKOG JEZIKA I PISMA	8
2.1 Savremeni arapski jezik	9
2.1.1 Arapski član	10
2.1.2 Fonetske karakteristike	10
2.1.3 Arapsko pismo	13
3. ARAPSKA CIVILIZACIJA I NJEN UTICAJ NA ZAPADNU EVROPU	15
3.1 Područja arapske civilizacije u Evropi	15
3.2 Svjedočenja nekih arapskih istraživača u ulozi Andalusa u evropskoj renesansi	16
4. ARAPSKA KNJIŽEVNOST	18
4.1 Klasična arapska književnost	20
5. ARAPSKA UMJETNOST	22
5.1 Arapsko slikarstvo	22
5.2 Arabeska	23
5.3 Kaligrafija	24
5.4 Arapska muzika	26
6. PRONALASCI U ARAPSKOJ CIVILIZACIJI	28
7. ARAPSKA MATEMATIKA	33
8. ARAPSKA MEDICINA	34
9. ARAPSKA ARHITEKTURA	36
9.1 Arapski enterijer	39
9.2. Arapski eksterijer	40
ZAKLJUČAK	42
LITERATURA	43
PRILOZI	43

UVOD

U periodu od 8. vijeka, Arapska nauka i kultura je bila najrazvijenija. One su se vezivale sa uticajem starih civilizacija. Arapski jezik pripada grupi semitsko-hamitskih jezika. Arapski jezik je jedan od leksički najbogatijih i gramatički najčistijih jezika na svijetu. Od svih semitskih jezika u koje spadaju hebrejski, aramejski, etiopski, arapski jezik ima najrazvijeniju morfologiju i sintaksu, i najbogatiji vokabular. Pripada južnom ogranku semitskih jezika i afroazijskoj porodici jezika. Govori ga oko dvije stotine miliona ljudi, a na različite načine se izučava širom svijeta. Kao jezik jedne od najvećih svjetskih religija i službeni jezik mnogih država i dinastija koje su vladale u prošlosti, arapski jezik je ostavio traga i na drugim jezicima u svijetu.

Tokom srednjeg vijeka arapski jezik je bio glavni jezik kulture i nauke, što je rezultovalo brojnim arabizmima u nomenklaturi evropskih jezika na području filozofije, astronomije, matematike, medicine i drugih nauka. Arapski jezik je jedan od šest službenih jezika organizacije UN. On je od izuzetnog značaja za svakog muslimana iz prostog razloga što je zadnja objava Kurana upravo bila na arapskom jeziku. Arapskom je prethodio aramejski jezik, jezik kojim je govorio Hrist. Aramejski je zamijenjen arapskim oko 600. godine n.e.

1. ISTORIJA ARAPSKOG JEZIKA

Istorija arapskog jezika počinje od objave Kurana. Nakon smrti poslanika *Muhameda*, gradovi **Basra** i **Kufa** veoma brzo postaju važna intelektualna središta i upravo u njima se počinju formirati dve filološke škole. Neki smatraju da je prvi gramatičar *Abul-Asvad* iz Basre (7. vijek). Zanimljivo je da podjela gramatičkog materijala na imena, glagole i rečce, koju je po legendi *Ali* dao *Abul-Asvadu*, podsjeća na identičnu Aristotelovu podjelu. Orientalista *Lihtenštedter* izričito tvrdi da se radi o grčkom uticaju. Austrijski arabista, *A.Kremer* smatra da su Arapi, za razliku od nekih drugih naroda, samostalno pristupili stvaranju svoje lingvistike. Tako misli i kontroverzni *E. Renan* stručnjak za Srednje istočne i drevne jezike i civilizacije.¹ Svakako, počelo se samostalno, ali se, vremenom, moralo ugledati i na druga, starija iskustva u razmatranju jezika. Stoga je razumljiva pretpostavka o uticaju indijskih gramatičara, posebno *Paninija*.²

Osnivačem jedne od najvažnijih disciplina smatra se *Halil al-Farahidi*, otac arapske nauke o metrici (ilmur-arud). Njegov učenik je bio *Sibavejh*, čija se gramatika kratko naziva „Sibavejhova knjiga” (kitabu-sibavejh). U tom pionirskom djelu, on je razvio fonetska razmatranja i ponudio složeniji sistem od svog učitelja Halila, sastavljača i jednog od prvih rečnika *Kitabajn*. *Sibavejh* je bio najpoznatiji predstavnik basrijske filološke škole. *Abu Ubejd*, grčkog porijekla, bavio se, pored filologije, i teologijom. Učio je u Basri i Kufi, a od njega su nam stigle najstarije zapisane poslovice kao značajan leksikografski rad. *Al Mubarad* je, posle *Sibavejha*, možda najznačajniji predstavnik basrijske filološke škole. I on je primio jednako jezičko obrazovanje u obema suprotstavljenim školama. Njegovo glavno dijelo je „*Savršeni*”(al-kamil).

Osnivač *kufske škole* je bio al Ruasi. Ova škola je bila manje tradicionalna i više se obraćala živom jeziku. Najstariji rukopis ove škole jeste „*Traktat o greškama narodnog govora*”, čiji je autor *Al Kisai*, rodom Persijanac. Slijedeći značajan Kufijac jeste *Al Anbari*, koji je, navodno, znao napamet 300 000 stihova, koje je on navodio kao dokaze za svoje lingvističke rasprave. *Abdul ibn Kutejb* (9. vijek) iz Kufe, ostavio je enciklopedijsko djelo o filologiji u 12 tomova. Prvu istoriju arapske lingvistike dao je, u posebnoj knjižici, 1985. godine ruski arabista *B.A.Zvegnicev – Истoрия арабского языкознания Москва 1958*.³

U leksikografiji je značajan doprinos *Ismaila al Džauharija*, turskog porijekla (10.-11. vijek), koji je ostavio „*Sahih*” sa 4000 riječi iz klasičnog jezika. Tu su riječi poređane prema načinu i mjestu izgovora. Na tom principu je njegov savremenik *Muhamed al Geravi* uradio 10- tomni rečnik.

Drugi, *Abdurahman ibn al Anbari* (12. vijek) ostavio je vrlo važno djelo, biografije važnijih filologa i neke podatke značajne za istoriju lingvistike kod Arapa. Među poslednje važne leksikografe spada *Al Firuzabadi*, porijeklom Persijanac. Načinio je monumentalni rečnik u 60 (po nekima i 100) tomova. Ovaj nije sačuvan, ali je na osnovu njega uradio kraću verziju koja je poznata kao *Kamus*⁴ (što je tada značilo – okean) i doneo mu slavu širom islamskog svijeta. Posle njega, svi rečnici su se tako nazivali, odnosno, tako je riječ okean transformisana u riječ i stavljena u rječnik.

¹http://en.wikipedia.org/wiki/E._Renan(datum konekcije 27.11.2015 u 13:05)

²Ibidem.

³B.A. Zvegnicev, „Истoрия арабского языкознания Москва“, Prosvešćenie, Moskva, 1964, str 30.

⁴ Značenje riječi *Kamus* – okean , taj naziv je dao leksigraf *Al Firuzabadi*.

1.1 Razvijenost arapskog jezika

Arapski jezik zasigurno je jedan od leksički najbogatijih i gramatički najčistijih jezika na svijetu. Od svih semitskih jezika arapski ima najrazvijeniju morfologiju i sintaksu, najbogatiji vokabular među svim semitskim jezicima. Iako je došao u dodir s mnogim drugim jezicima, ipak je sačuvao svoju čistoću. Od svih semitskih jezika najbolje je sačuvao prasemitske glasove, dok je posebno razvio i neke glasove kojih nema u ostalim semitskim jezicima. Jedan od glasova kojeg nema ni u jednom jeziku na svijetujeste dād, tzv. krupno „d“.⁵ Zbog toga se i zove *lugatu dād* (jezik glasa dād).

Arapski se širio svuda, od Iraka na istoku do Andaluzije (Španija) na zapadu. Na sjeveru je potisnuo aramejski, sirijski i ostale semitske jezike, a na zapadu, u sjevernoj Africi, hamitske jezike. Na jugu, u Jemenu, zamjenio je južno-arapski jezik. Jedino na istoku, persijski jezik neće potisnuti, kao i španski na krajnjem zapadu. No na oba jezika će se izvršiti snažan uticaj, posebno u vokabularu. To se posebno odnosi na persijski jezik. Iako nije potisnuo španski jezik, sedam vijekova je bio službeni jezik Andaluzije. Do pojave islama među Arapima skoro svako arapsko pleme govorilo je vlastitim i posebnim dijalektom arapskog jezika, ali ti dijalekti bili su međusobom manje-više dobro razumljivi. Pojavom islama, **dijalekat plemena Kurejš**, na kojem je i obavljen Kuran, preuzima dominantnu ulogu među svim Arapima. Taj dijalekat je izvoljevao pobjedu ne samo iz vjerskih razloga, već i političkih i ekonomskih, zbog bogatstva svog rječnika i dotjeranosti stila. Dva najznačajnija činioca koja su prethodila normiranju arapskog jezika zasigurno su bila predislamska poezija i opšte arapski beduinski jezik nastao već u prvom vijeku islamske ere uslijed arapskih osvajanja i stvaranja novih naselja u kojima dolazi do međusobnog miješanja pripadnika raznih arapskih plemena. To je porodilo tzv. klasični arapski jezik poznat kao **f u s h ā**.⁶

Vremenom su se putem derivacije stvarale nove riječi i oznake za stvari koje nisu postojale (npr. *darul-hayāl* – bioskop, *el-dževvāl / mahmūl* – mobilni, itd.), dolazi do promjene značenja nekih riječi ili zastarijevanja mnogih starih riječi, te primanja stranih riječi. Tako se u XIX vijeku polako počinje oblikovati savremeni standardni arapski jezik (MSA – *Modern Standard Arabic*), koji je u svojoj suštini identičan tom starom, klasičnom arapskom jeziku (*Classical Arabic*).⁷

Književni jezik ili fushā se danas u svim arapskim zemljama upotrebljava kao jezik pisanih riječi (knjige, novine, časopisi, itd.), u zakonodavstvu, sudstvu i administraciji, na televiziji (vijesti i naučno-dokumentarne emisije), džumanskim hutbama u džamiji, službenim saopštenjima za javnost i naučnim skupovima. Međutim, svakodnevni arapski jezik kojim se govori na ulici, u krugu porodice i popularnim serijama razlikuje se od književnog jezika. Pored toga, taj kolokvijalni arapski jezik nije identičan u svim krajevima arapskog svijeta.

⁵https://sh.wikipedia.org/wiki/Arapski_jezik(datum konekcije 27.11.2015 u 13:05)

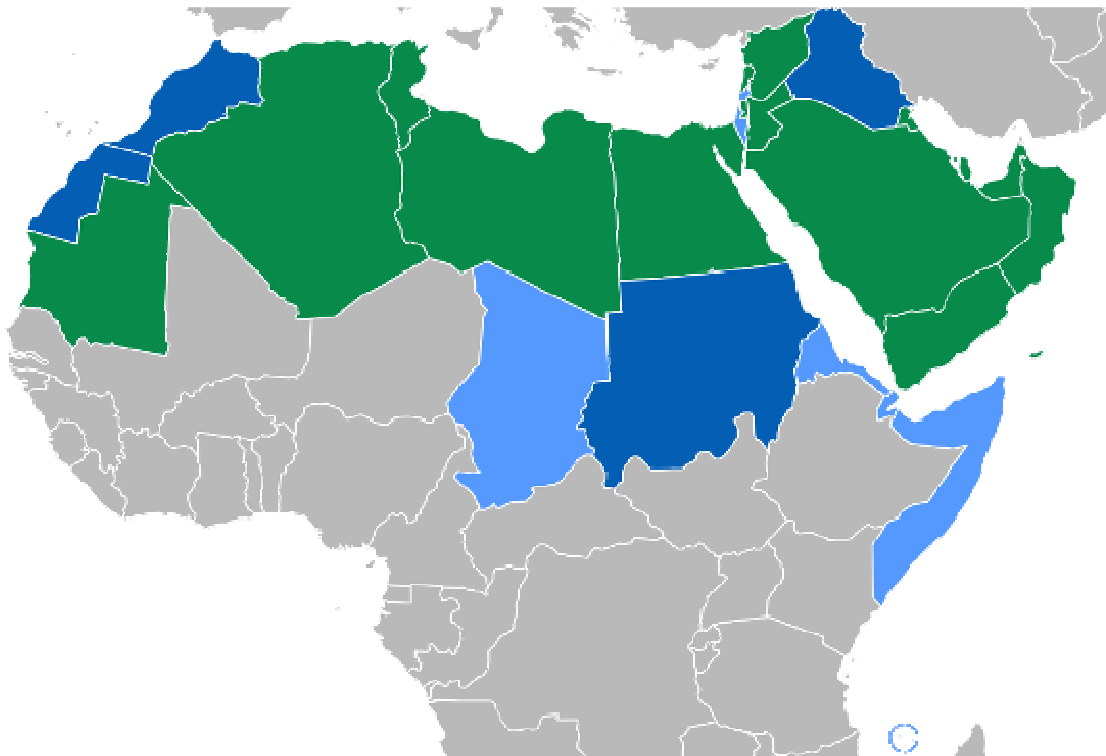
⁶Ibidem.

⁷Ibidem.

1.2. Rasprostranjenost arapskog jezika

Jednu od varijacija arapskog govori danas oko 200 do 300 miliona ljudi. On je službeni jezik (ali ne uvijek i jedini) u sljedećim zemljama: Egipat, Alžir, Bahrain, Džibuti, Eritreja, Irak, Izrael, Jemen, Jordan, Komori, Katar, Kuvajt, Libanon, Libija, Maroko, Mauritanija, Oman, pojas Gaze i zapadna obala, Saudijska Arabija, Somalija, Sudan, Sirija, Čad, Tunis, Ujedinjeni Arapski Emirati. Pored toga, on je i jedan od šest službenih jezika Ujedinjenih naroda.⁸

Slika br 1: Rasrostranjenost arapskog jezika

Izvor: https://sr.wikipedia.org/wiki/Arapski_jezik(datum konekcije 27.11.2015 u 13:05)

⁸https://hr.wikipedia.org/wiki/Arapski_jezik(datum konekcije 27.11.2015 u 13:05)

2. OSNOVNE KARAKTERISTIKE ARAPSKOG JEZIKA I PISMA

Arapski jezik je najmlađi jezik nastao na tlu jugozapadne Azije. Istorija ovog jezika počinje u IV vijeku. U njegovom razvoju razlikuju se tri perioda:

- period drevnog jezika (do pojave islama u VII vijeku),
- period klasičnog jezika (do XVIII vijeka),
- period savremenog jezika.

Slika br 2: Bilježnica arapskog jezika

Izvor: <http://behar.hr/zadivljujuca-izložba-orijentalne-zbirke-arhiva-hazu/> datum konekcije 27.11.2015 u 14:10

Arapski jezik je relativno siromašan glagolskim vremenima i ima slabo razvijenu sintaksu, ali ima veoma bogatu leksiku i složenu polisemiju. U ovom jeziku pišu se samo suglasnici. Kao i svi semitski jezici, arapski je konsonantski. Ima tri vokala (A, I, U) koji se ne pišu, osim ako su dugi. Ima razvijenu fleksiju tj. infleksiju. Sve riječi se, uglavnom, izvode iz korijena tri konsonanta.⁹

Kao primjer uzimamo korijen *ktb*. Razmiještanjem vokala, fleksijom i infleksijom dobijamo nova značenja:

- KuTiBa – napisano je,

⁹ S.Janković, „Arapski izgovor s osnovama arapskog pisma“, Dislogija, Sarajevo, 1987, str. 141-177.

- KiTaB – knjiga,
- KuTuB – knjige,
- KaTiB – pisar,
- meKTuB – pismo,
- meKTeB – pisači sto, biro.

Kao što je već pomenuto, opšta odlika semitskih jezika je stvaranje novih oblika pomoću prefiksa, infiksa i sufiksa. Južnoarabljanski i etiopijski jezik su imali nepravilnu množinu, što je danas rašireno u arapskom jeziku. Današnji arapski jezik je jezik *sjevernih* Arabljana. Kroz jezik se osjeća borba između sjevernog i južnog izgovora, tj. između *adnana* (sjeverni Arapi) i *kahtana* (južni Arapi). Na jeziku sjevernih Arabljana je objavljen Kuran.¹⁰

2.1 Savremeni arapski jezik

Jezik koji se danas koristi jeste reformisani, tzv. klasični jezik. Njegova reforma je počela u drugoj polovini 19. vijeka. Borba za novi jezik, za njegovo prilagođavanje epohi i naglom opismenjavanju, posle petovijekovnog zastoja, bila je teška¹¹. Kulturno i društveno oslobađanje, osamostaljivanje od turskih uticaja, učinilo je da se u mnogim arapskim provincijama otpočne sa potiskivanjem turskog jezika iz administracije i službenih publikacija. Turski jezik je ostao u upotrebi u Egiptu do otprilike sredine 19. vijeka, a u nekim manjim provincijama sve do okončanja prvog svjetskog rata. U 19. vijeku glavni centri koji su brinuli o arapskom jeziku jesu vjerske institucije i univerziteti, kao npr. *Al Azhar* ili jezuitske škole u Siriji i Libanu, koje to čine više iz svjetovnih razloga, radi upoznavanja sa srednjevijekovnim naučnim i civilizacijskim dostignućima arapsko-islamske kulture. Inicijativa da se okrene izdavanju dijela poznatih pisaca i intelektualaca je bila vrlo korisna za obnovu zanimanja za arapski jezik, njegovu ljepotu i istoriju.

Prvi koji se na ozbiljan način pozabavio jezikom jeste libanski prosvjetitelj *Ibrahim al Jazidži*. On je u jednom svom članku iznio tezu da zaostajanje jezika i nauke u društvu jesu posljedica određenih istorijskih i socijalnih neprilika, kao i izgubljena veza sa razvitkom društva. Drugim riječima, jezik je onoliko zaostao za epohom, koliko i arapsko društvo. Preuzeo je rad na rječniku fraza i izraza arapskog jezika, a nastavljajući ovog posla bio je Egipćanin *Jakub Saruf*, osnivač važnog časopisa *al Muktaf*.

Časopisi su imali velikog uticaja na prilagođavanje jezika novim vremenima. Te uloge se prihvatio i kontroverzni *Ahmed al Šidijak*, osnivač više listova, među kojima je najpoznatiji *al Džavaib*. Hrišćanin Butros al Bustani, u časopisu *al Džanani*, zalaže se za upotrebu arapskog jezika kao osnovnog nacionalnog obilježja. U 20. vijeku vodeću ulogu u unapređivanju jezika i stvaranju takvog koji će moći biti korišćen i razumljiv u najširoj komunikaciji, preuzima Egipat.¹²

¹⁰ Ibid., str. 141 – 177.

¹¹ Ibid., str. 141 – 177.

¹² <http://orijent.blog.com/page/2/> (datum konekcije 27.11.2015 u 14:05)

2.1.1 Arapski član

¹³U arapskom jeziku postoji određeni član *EL*. On indicira da li je imenica određena ili neodređena, u zavisnosti od postojanja ovog člana uz imenicu, ta imenica postaje određena. Kada se u našem jeziku piše odvojeno, u opštoj upotrebi treba pisati u ujednačenom obliku *EL*, bez varijacija koje izaziva uticaj glasova iz susjednih riječi: *Nefud el Dahi*, *Džebel el Šifa*, *Bab el Mandeb* itd. Član se može izostavljati na početku imena: *Asad*, *Rijad*, *Gumhurija* (ali unutar imena obavezno ostaje: *Šat el Arab*).¹⁴

Međutim, u tekstovima pojedinih autora treba poštovati i uzus preciznije transkripcije, u kome se uvažava asimilacija prema suglasniku kojim počinje naredna riječ. U slučajevima kakvi su *Abu el Hasan*, *Abu el Rejhan*, *Vadi el Kura* itd., iako se ovde oblik člana u izvornom izgovoru mijenja pod uticajem susjednih riječi (*Abu-l-Hasan*, *Abu-r-Rejhan* i sl.), ipak će se prenositi kao *EL*. Priznaje se, međutim, preoblika tipa *Belkasem* (gde je *Bel-* = *Abu + el*), kao što se i za osnovno *Ibn* priznaje i preoblika *Ben* (*Ben Bela*). Spojevi *Abd + el* s narednom rečju i *el + din* s prethodnom rečju (izuzimaju se tradicionalno usvojena imena tipa *Abdel Naser*) treba da se pišu zajedno.¹⁵

Razmatrano je da li pri ovome dati prednost varijantama zasnovanim na kontekstualnom izgovoru: *Abdulah*, *Hajrulah*, *Fahrudin*, *Šemsudin*, *Abdulagiz*, *Abdurahman* - ili varijantama na osnovu pauzalnog izgovora: *Abdalah*, *Hajralah*, *Fahredin*, *Šemsedin*, *Abdelaziz*, *Abderahman*. Ocjenjeno je da se, s obzirom na živi arapski izgovor, prednost može dati drugoj varijanti, ali da su u običaj ušli i pojedini likovi zasnovani na kontekstualnom izgovoru, te vjerovatno i ubuduće treba računati s ovim dvojstvom.

2.1.2 Fonetske karakteristike

Arapski jezik ima najšire ishodište odnosno, najširu početnu i krajnju liniju izgovora slovakoje jezici poznaju. Ta ishodišta počinju duboko iz grla: elif, qaf, ghajn, ajn, pa do usana: mim, ba . Dok usno područje između te dvije tačke sadržava sva ostala ishodišta¹⁶. Ibn Al Qajjim Al Dzavzije u svojoj knjizi *Badaaiul favaid* spominje tri glavna ishodišta iz kojih se grana 16 sporednih i iz kojih izlazi svih 29¹⁷ harfova arapskog jezika, gdje harfovi, u zavisnosti od vezanosti za susjedna slova, mijenjaju način izgovora.

Skraćenica ElifLamMim, kojom počinju neke¹⁸ sure ukazuje na, pored poznatog tumačenja te skraćenice koje glasi da ona ima za cilj da nevjernicima da doznanja da je Kuran sačinjen od istih slova koje svakodnevno koriste izazivajući ih da sačine nešto slično ako već tvrde da je Kuran ljudski govor, međutim ljudski pokušaji su na tom planu pali u vodu, kao što ukazuju i na druga značenja.

Drugo tumačenje skraćenice ElifLamMim koje spominje Ibn Al Qajjim je da harf Elif počinje iz dubine grla dok je Lam-u ishodište srednji dio usta, a Mim označava krajnju

¹³<http://www.islambosna.ba/forum/arapski/arapski-jezik/10/?wap2> (datum konekcije 27.11.2015 u 14:10)

¹⁴<http://www.britannica.com/topic/Arabic-language> (datum konekcije 27.11.2015 u 14:10)

¹⁵Ibidem.

¹⁶<http://www.bosanskialim.com/rubrike/tekstovi/000121R020.html> (datum konekcije 28.11.2015 u 17 : 30)

¹⁷Arapsko pismo čine harfovi (konsonanti ili suglasnici) i znakovi (kratki vokali ili samoglasnici) koji dolaze iznad ili ispod harfova/konsonanata.

¹⁸Sura je jedno poglavlje Kur'ana.

Tako na primjer riječi koje smo malo prije ilustrirali (preći, strah, životinja za prenos stvari) imaju zajedničko značenje jer čovjek u stanju straha dolazi prelaskom iz imana u *kufr* , kao što i spomenuta životinja služi za prelazak i prenos. Ovo svojstvo korijenske izvedenosti omogućuje arapskom jeziku iznalaženje vlastitih novih termina za sve nove pojave nezavisno od naučnog polja. Dakle zahvaljujući tom svojstvu arapski jezik nema potrebu za pozajmnicama ili usvajanjem riječi iz drugih jezika. Tako na primjer riječ vesternizacija koja je pozajmljena u naš jezik iz engleskog u arapskom se dobija jednostavnim izvođenjem iz korijena *fgharb* koji označava Zapad u vidu riječi *taghriib* koja označava vesternizaciju.

Osoba koja govori arapski jezik je danas jedina osoba na svijetu koja je u stanju da čita djela pisana prije 1500 godina na arapskom bez upotrebe rječnika. Tako na primjer čovjek koji govori arapski danas može da čita i razumije preislamsku arapsku poeziju koja je izrečena prije. Objave bez korištenja ikakvih rječnika. Sa drugim jezicima to nije slučaj. Glavna zahvalnost u očuvanju arapskog u njegovoj originalnoj formi pripada Kuranu koji svojom stilistikom vječno čuva sržna pravila arapskog jezika. Zanimljivo je da i arapi hrišćani koriste Kuran kao referencu za gramatiku arapskog jezika.¹⁹

Slika br 4: Fonetske karakteristike arapskog jezika

ARABIC PHONETIC ALPHABET						
ا	ب	ت	ث	ج	ح	خ
âlif	bâ	tâ	thâ	djim	há	rró
د	ذ	ر	ز	س	ش	ص
dâl	dhâl	râ	zái	sin	shin	sód
ض	ط	ظ	ع	غ	ف	ق
dód	tó	dá	áin	gháin	fâ	qóf
ك	ل	م	ن	ه	و	ى
kâ	lâm	mim	nun	hâ	uau	iâ

ARABIC ALPHABET
www.joaoleitao.com/names-arabic/

Izvor: <http://www.joaoleitao.com/names-arabic/images/arabic-alphabet-phonetic.png> (datum konekcije 28.11.2015 u 11 : 15)

Osobina korijenske izvodljivosti arapskog jezika je jedan od razloga zašto je Allah dz.s. izabrao arapski za jezik svoje posljednje poruke čovječanstvu. Ta osobina omogućuje

¹⁹D. Tanasković., „Naša arabistika i arapska gramatika“, Živi jezici, Beograd, 1972, str.31-44.

jeziku da primi svu težinu, sva značenja Allahove riječi. Sama značenja Kurana su stabilna kao što je stabilna muzika Kurana (zvuk riječi) zajedno sa tematikom Kurana.

Glavna tema Kurana je tavid (Allahova jednoća). Ona se proseže kroz cijelo kuransko pričanje dok se sve ostale teme nižu oko nje poput niske bisera ispreplićući se i gradeći jedan veličanstveni mozaik koji odslikava jasnu sliku, sklad, perfektu muzičku i jezičku kompoziciju, pripovijedanje sa poukom, zakone za sva polja koja se tiču čovjeka, duševnu hranu, intelektualni izazov kao i ishodište različitih životnih puteva itd. Arapski jezik ima mnogo drugih karakteristika na koje ćemo se osvrnuti drugom prilikom, a ovdje bi za kraj bacili kratak bljesak na jedno važno svojstvo tog odabranog jezika „a to je da onaj ko ga upozna postane njegov zaljubljenik

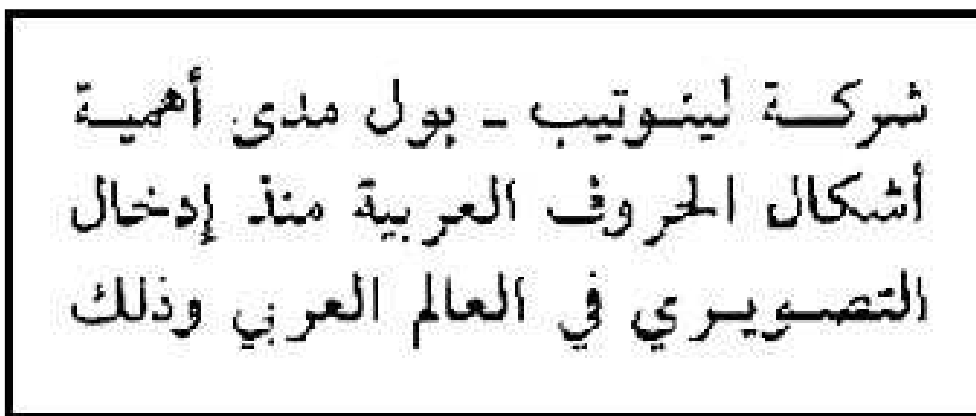
2.1.3 Arapsko pismo

Arapsko pismo je konsonatno i kurzivno pismo. U arapskom nema štampanih, niti velikih i malih slova, samo pisanih. Navodnici i zagrade se koriste kod vlastitih imena. Godine 1788., Napoleonovim osvajanjima, arapski jezik ulazi u modernu fazu.

Postoji tri vrste pisanja: ²⁰

- ❖ Krfsko pismo - uglasto pismo, koristi se kao dekoracija po džamijama.
- ❖ Neshi pismo - koristi se za štampanje,
- ❖ Riga pismo - brzopis - većina ljudi danas se koristi tim pismom.

Slika br 5: Izgled arapskog pisma

Izvor: http://www.wikiwand.com/sh/Pismo_%28znakovi%29(28.11.2015 u 12 : 00)

U arapskom jeziku nema posebnih slova za oznaku samoglasnika ili vokala, nego za samoglasnike služe posebni znaci, koji se stavljaju nad suglasnike ili ispod njih. Većina arapskih slova ima različite oblike prema tome da li slovo stoji samo ili je vezano za koje drugo. Arapsko pismo čine harfovi (konsonanti ili suglasnici) i znakovi (kratki vokali ili samoglasnici) koji dolaze iznad ili ispod harfova/konsonanata. Postoje tri kratka vokala / samoglasnika i to E, I, U. i oni uvijek dolaze na nekom od harfova i tada se prvo čita harf pa

²⁰https://bs.wikipedia.org/wiki/Arapsko_pismo(datum konekcije u 28.11.2015 u 17 : 30)

kratki vokal / samoglasnik, izuzetak je Elif koji se ne čita nego se samo izgovara kratki vokal koji je došao na njemu. Ovi vokali/samoglasnici imaju i svoja imena pa ih tako nazivamo: (*E – fetha*), (*I – kesra*), (*U – damma*).

Osim ova tri kratka vokala / samoglasnika vrlo često se u arapskom pismu pojavljuje znak u obliku malog kružića (o) koji dolazi iznad harfova a ime mu je *sukun*. Sukunom se obilježava harf bez vokala / samoglasnika i tada se izgovori samo harf a sukun se ne izgovara. Prvo slovo ili harf u arapskoj abecedi je *Elif* koji izgleda kao vertikalna crta on je prvi od harfova koji se vežu samo sa svoje desne strane. Izgovor ovog glasa kada je sam tj. (sa sukunom) slican je poluglasu koji se čuje prije naše riječi ‘**rt**’ pa bi se moglo reći da se elif sa sukunom uopšte ne čita. Kada na elifu ili ispod njega dođe neki od znakova za kratke vokale izgovara se samo taj vokal. U Arapskom jeziku nema srednjeg roda. Ženski rod se određuje prema obliku riječi, značenju ili upotrebi. U Arapskom nema slova O, pa koriste U, a na latinici se stavi O, nemaju ni P.²¹

²¹T. Muftić, „**Arapsko pismo**“, Orijentalni institut, Sarajevo, 1982, str. 133.

3. ARAPSKA CIVILIZACIJA I NJEN UTICAJ NA ZAPADNU EVROPU

Islam i njegovi sljedbenici su izgradili civilizaciju koja je više od hiljadu godina imala dominantnu ulogu na svjetskoj pozornici. Jedna od najvažnijih specifičnosti islamske civilizacije je u činjenici da je riječ o civilizaciji uravnoteženosti i srednjeg puta koja je spojila nauku i vjeru, uspostavila ravnotežu između duha i materije i nije razdvojila ovaj od budućeg svijeta. To je bitna odlika islamske nad drugim civilizacijama koje primarnu pažnju poklanjaju materijalnoj strani života, tjelesnim potrebama i ljudskim porivima, pridajući, putem iznalaženje mogućnosti što bržeg zadovoljenja potreba za užitkom, veću pažnju ovo svjetskom životu, ne nalazeći odgovarajuće mjesto za Uzvišenog Stvoritelja i budući svijet u svojoj filozofiji i svome misaonom i obrazovnom organizovanju.

3.1 Područja arapske civilizacije u Evropi

U savremenom svijetu Arapi su poznati po naftnim bogatstvima i ratovima koji se vode oko njih. Međutim, manje je poznat veliki udio Arapa u očuvanju kulturne baštine i drevnih znanja Staroga vijeka, što je od posebnog značaja u matematici i filozofiji. Da bismo objasnili odakle se pojavila ova sjajna srednjovjekovna civilizacija, moramo se upoznati sa osnovnim činjenicama iz arapske istorije i sa njihovim teritorijalnim osvajanjima.²²

Naime, arabljanska plemena poluostrva Arabije dugo su tavorila u sklopu svog plemenskog mnogobožackog ustrojstva - na rubu svih starovjekovnih događaja. Osim minimalnog trgovačkog doprinosa, uglavnom su bili izolovani od drugih razvijenih naroda, ali koliko sputani, toliko i zaštićeni negostoljubivom klimom Arabije.

Munjeviti uspon arapske civilizacije počinje zapravo tek pojavom *Muhameda* u VII vijeku. On je sebe obznanio za proroka nove vjere islama i preveo Arabljanu u monoteizam koji je sam zasnovao. To je ubrzo dovelo do velikih pomjeranja i osvajanja, pa su Arabljani počeli da provaljuju u plodne krajeve Sirije, Palestine i Mesopotamije. Osvojene su nove teritorije u Iraku, Persiji, Egiptu, Libiji, a kasnija proširenja odnosila su se na područje od Španije i Sicilije do doline Ganga u Indiji. Na ovom ogromnom prostoru arapski kolonizatori susreli su se sa raznim autohtonim kulturama, a došli su u dodir i sa Francima, Vizantijom, raznim helenističkim državicama Istoka, kao i sa bogatom kulturom Indije i Persije.²³

Opšti kulturni i naučni napredak Arapskog carstva započeo je u doba svjetovne dinastije *Umajada* (661.-750.god) čija je prijestonica bio Damask u Siriji. Ovi vladari ratovali su sa Vizantijom, osvojili sjevernu Afriku i Španiju, sjevernu i zapadnu Indiju i prodrli do Turana u Srednjoj Aziji. U to vrijeme arapski je jezik dobio gramatiku i preovladao je u cijelom Carstvu. Ostvareni su prvi važniji kontakti sa evropskom civilizacijom, a jedan od najvažnijih posrednika bio je hrišćanski apologeta *Sv. Jovan Damaštanski* (Joannes Damascenus) koji je upoznao arapske učenike sa hrišćanskom vjerom, grčkom filozofijom i vizantijskom umjetnošću. Naime, veći dio današnje zapadne Evrope tada je odisao varvarskim nazorima, pa je Vizantija bila usmjerena na svoje nove južne susjede.²⁴

Još veći zamah napretka uslijedio je u vrijeme teokratske dinastije *Abasida* kada je centar države premješten u Bagdad i osnovan Bagdadski halifat. Ova dinastija vladala je sa

²² P.Haiti, „Istorija Arapa od najstarijih vremena do danas“, CIP, Sarajevo, 1983, str. 22.

²³ Ibid., str. 139.

²⁴ Ibid., str. 150.

manjim prekidima od (750. do 1258.god.) kada su je uništili Mongoli. To je bio period u kome je Arapsko carstvo preraslo u Islamski halifat, jer je pretežno arapski i sekularni karakter Umajjaskog carstva pretvoren u opšti islamski, internacionalni karakter. Rase i nacije koje su prihvatile islam imale su punopravno učešće u svim sferama državnog i društvenog života, a to se odnosilo i na nauku.²⁵

Helenizam je ostvario najveći strani uticaj na arapski život; gradovi kao što su Edesa, Haran, Antiohija i Aleksandrija bili su centri odakle se (i posredstvom Arapa) helenizam širio u svim pravcima. Od posebnog značaja za sakupljanje naučnih saznanja bio je rad arapskih prevodilaca sa grčkog jezika.

3.2 Svjedočenja nekih arapskih istraživača u ulozi Andalusa u evropskoj renesansi

Nema sumnje da Arapima muslimanima pripada istaknuta uloga u nastanku svjetskoga naučnog preporoda. Postoje svjedočenja nekih objektivnih evropskih istraživača u kojim se ističe uloga učenika Arapa i muslimana uopšte, kao i uloga islamske Španije, posebno u evropskom preporodu. U redovima koji slijede, navest ćemo niz takvih svjedočenja. Prof. *Albendet Nehru* u djelu *Pogledi iz istorije svijeta* (Lamahat min tarih al-'alam), kad opisuje arapske učenike kaže: 'Oni su, uistinu, utjemeljitelji savremenog znanja. Bagdad je bio iznad svih evropskih prijestonica, osim *Kordobe*, prijestonice arapske Španije. Neophodno je bilo pojavljivanje *Ibn al-Haytama*, *Ibn Sinaa*, *Al-Khawarizmija*, *Al-Birunija*, da bi se mogli pojaviti *Galileo Galilej*, *Kepler*, *Kopernik*, *Njutn* i drugi'. Gustav Loubon u djelu *Arapska civilizacija* ističe: „Ako se vratimo u 9. i 10. vijek n.e., kad je islamska civilizacija raskošno blistala u Španiji, vidjet ćemo da su kulturni centri u Evropi bili utvrđene kule koje je nastanjivala raspusna gospoda, koja se ponosila time što ne zna čitati, a obrazovani ljudi hrišćani uglavnom su bili siromašni isposnici i svještenici. Primitivizam i varvarizam su dominirali Evropom, a da ona toga nije bila ni svjesna. Nije bilo nikakvog interesovanja za nauku, sve do 11. i 12. vijeka, kad su se počeli pojavljivati pojedinci koji su željeli sa zajednice skinuti plašt neznanja, okrećući se prema muslimanima koji su u tome bili jedini predvodnici“.

U djelu *Legacy of Islam*, grupe autora orijentalista, stoji slijedeće: „Pouzdana se zna da su, u vrijeme dok je Evropa teturala pod teretom nevolja i zapuštenosti, materijalne i duhovne naravi, muslimani u Andalusu podizali blistavu civilizaciju i ekonomski veoma dobro organizovan život. Andaluzani su odigrali odlučujuću ulogu u razvoju nauke, filozofije, pjesništva i umjetnosti, izvršivši uticaj i na najznamenitije aktere hrišćanske misli 13. vijeka, kao što su bili Toma Akvinski (1225. -1274.godine) i Dante Aligijeri (1265.-1321.godine). Španija je tada bila svjetiljka cijeloj Evropi“.

Profesor Viktor Robinson je, u kontekstu izlaganja uporedio između islamske civilizacije u Andalusu i vladajućih prilika u Evropi, rekao: „Dok je Evropa svake večeri nakon zalaska Sunca zapadala u tamu, Kordoba je bila osvjetljena uličnim svjetiljkama, dok je Evropu preplavljala nečistoća, Kordoba je bila uzor čistoće, dok je Evropa bila oličenje prljavštine, Kordoba je raspolagala s 1.000 (javnih) kupatila, dok je Evropa gazila blato, Kordoba je imala popločane ulice s trotoarima, dok su krovovi dvoraca po Evropi bili označeni mnoštvom dimnjaka, zidovi kordobskih palata su bili ukrašeni arabeskama, dok se evropski prvaci nisu znali ni potpisati, arapska djeca u Kordobi su išla u škole. U tom vremenu, kada su čak i sveštenici, zbog slabe opismenjenosti, s velikim poteškoćama čitali

²⁵Ibid., str. 276.

crkvene knjige, ljudi od nauke u Kordobi su podigli biblioteku koja se po veličini mogla uporediti sa velikom Aleksandrijskom bibliotekom“.

Slika br 6: Katedra Weika u Kordobi

Izvor: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/83/Poema_de_Yusuf.jpg (datum konekcije 28.11.2015 u 16 : 12)

4. ARAPSKA KNJIŽEVNOST

Arapci su narod semitskog porijekla koji je prvobitno nastanjivao Arabiju, ali se jezično proširio na sjever Afrike, prema Jugozapadnoj Aziji, Indiji, Kavkazu i Centralnoj Aziji. Podijeljeni su na mnoga plemena. U prošlosti su se primarno bavili nomadskim stočarstvom (beduini), a kasnije i zemljoradnjom (felasi). Postojala je i malobrojna trgovačka klasa koja je živjela u Meki, koja je bila i vjerski centar preislamskih Arapa. S obzirom da je Arabija koljevka islama, većina Arapa pripada toj religiji iako ima i hrišćana (pravoslavni Kopti u Egiptu i katolici i Siriji i Libanonu), pa i nekih drugih religija. Arapska književnost je najbogatija i najraširenija semitska književnost koja je uticala na pismenost svih arapskih naroda.²⁶

U preislamskoj književnosti (oko 500.-622), uglavnom je zastupljena poezija. Pjesnici nomadi stvaraju pjesme *kaside* po tačno utvrđenom obliku. Ti metri su se sačuvali i u kasnijim vjekovima, a da nisu pretrpjeli skoro nikakve promjene. Pjesnik je imao zadatak da slavi svoje pleme, veliča njegove podvige u bitkama u kojima i sam učestvuje i naruga se neprijatelju. Glavne karakteristike ove poezije su, ipak, stereotipnost i artizam. To je usmena poezija koju su sa generacije na generaciju prenosili recitatori (ravi). Jedna zbirka ovih pjesama zove se *Mualake*, što u doslovnom prijevodu znači obješene (jer su, po legendi, bile ispisane zlatnim slovima i visile u hramu u Meki i Ćabi). Književnost u doba širenja islama i arapske države (622. -750. godina). Ispočetka ne daje ništa značajnije u literaturi, tj. predstavlja nazadovanje u odnosu na prethodni period, jer je Muhamed bio neprijatelj poezije smatrajući je osloncem paganizma.²⁷

Slika br 7: Poema de Yusuf

Izvor: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/83/Poema_de_Yusuf.jpg (datum konekcije 28.11.2015 u 17 : 27)

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

Poslije smrti Muhameda, njegove pristalice su nastavile osvajanja zemalja i širenje islama. Zauzeli su Siriju, Irak, sasadinsku Persiju i Egipat. Vladajuća dinastija je Umajada. Damask je glavni grad novostvorene države, Medina centar kuranskih nauka, a Meka grad hodočašća i ekonomski centar. Početkom VIII vijeka opet procvjetava poezija. Glavna pjesnička forma je i dalje *kasida*, ali se iz njenog prologa *nasiba* razvija i ljubavna lirika *gazel*. Tada se otpočinje i sa radovima u leksikografiji i filologiji kao i na skupljanju starog pjesništva i Muhamedovih predanja. Klasični period (750-1055) To je period kada dinastiju Umajada zamjenjuje dinastija Abasida koja će vladati narednih pet vjekova.²⁸

Arapska država se proteže od Samarkanda do Španije, a arapska kultura apsorbuje u sebe persijske, indijske i grčke elemente. Arapska književnost postaje skup zajedničkog rada svih islamskih naroda na arapskom jeziku, pa obuhvata i Persijance, Turke, Berbere i dr.. Abasidska prijestonica postaje Bagdad gdje je osnovana i bagdadska filološka škola, a javljaju se i drugi centri književnosti. Poklasično doba počinje ulaskom Seldžuka u Bagdad,(1055) a prestaje propašću Bagdadskog kalifata (1258). Dolazi do opadanja stvaranja vrijednih književnih djela i pera. Mamelučko doba (1258-1800) karakteriše nastavak opadanja kvaliteta arapske književnosti, mada je tada formiran konačan oblik *1001 noći*, a stvoreni su i neki popularni romani. "Novo doba arapske književnosti" počinje Napoleonovim pohodima na Egipat i proteže se do savremenog doba.²⁹

²⁸S.Grozdanić, „Na horizontima arapske književnosti“, Svjetlost, Sarajevo, 1975, str. 20.

²⁹ Ibid., str. 25.

4.1 Klasična arapska književnost

Književnost Arapa se dijeli na dva velika perioda: klasični i savremeni. Najjednostavnija šira podjela o kojoj je već bilo riječi je na:³⁰

- Period džahilije – preislamska književnost, traje do pojave islama,
- Umajadski period (622-750) – književnost u doba pojave islama,
- Abasidski period (750-1258),
- Andaluzijski period (756. do kraja 13. vijeka) – paralelno sa abasidskom književnošću, jer je u Španiji, paralelno sa abasidskom dinastijom postojao umajadski halifat i njegova književnost,
- Period dekadencije (13-17. vijek).

Britanski naučnik *Gib* napravio je podjelu po istoriji i poeziji:³¹

- Džahilija (po njemu-herojsko doba koje počinje u VI vijeku),
- od 620 – 750 dolazi do „ekspanzije“,
- od 750 – 1056 je „zlatni vijek“,
- od 1056 – 1258 je „srebrni vijek“, pad Bagdada,
- Epoha *Mameluka* 1258 – 1800 (naburdžiji – *Mameluci* na kulama, *Nahiliji* – na moru).

Ne možemo sa sigurnošću tvrditi kada se mogu datirati počeci arapskog književnog stvaralaštva, vjeruje se da je to bilo oko početka 613. godine. Nepouzdanost potiče od činjenice da je prvi pisani izvor na arapskom jeziku Kuran (ne računajući nadgrobne spomenike oko 400. godine na huseitskom). Arapi smatraju da prvi počeci datiraju od kraja V vijeka, dok Evropljani misle da je to kraj VI vijeka. Nije moguće pratiti razvoj arabljanske poezije prije 6. vijeka, ali je najverovatnije postojala razvijena pjesnička tradicija. Osnovni problem u vezi sa preislamskom poezijom je to što je ona živela u usmenoj predaji.³² Do sada ne postoje dokazi da je ova poezija bila zapisivana. Preislamska poezija prenosila se usmenom predajom. Ta poezija cvijetala je kod beduina, a ne u malobrojnim urbanim sredinama. Ova činjenica uticala je na dominaciju beduinskih motiva – opis putovanja, prirodnih pojava, životinja, lova. Ona je imala zadatak da pronosi ponos i slavu plemen, ova poezija je bila sastavni dio života i istorije. Zbog toga se poklanjala izuzetna pažnja njenom pamćenju, jer je to bilo nešto za šta se veže slavna prošlost plemena i od čega zavisi prenošenje istorije u budućnosti.³³

To je temeljni razlog što se razvila prava institucija usmenog prenošenja poezije *riwaya*, a recitatori pjesama, ili *rapsodi* (rawin, mn. ruwat) bili su naročito cijenjeni u plemenu. Ipak, opravdano je pretpostaviti da je usmena poezija bila izložena različitim faktorima koji su djelovali na njenu autentičnost. Preislamska poezija zapisana je u 8. vijeku, a zapisivali su je islamski filolozi tragajući za rapsodima među beduinima. U korpusu od oko 15 000 stihova, koliko je do nas dospelo iz vremena *džahilije* (period prije objave islama), vrlo rijetko se spominju imena idola i vrlo je malo tragova o vjerovanju preislamskih beduina (preislamski pjesnik često je vršio ulogu vrača ili bio svješteno lice).

³⁰Ibidem.

³¹Ibidem.

³²F. Gabrijeli, *Istorija arapske književnosti*, Svjetlost, Sarajevo, 1985, str. 25.

³³Ibid., str. 25.

Slika br 8: Kitab al agahni/ Predislamska poezija

Izvor: https://sr.wikipedia.org/wiki/Predislamska_arapska_poezija#/media/File:Kitab_al-aghani.jpg(datum
konekcije 28.11.2015 u 17 : 50)

5. ARAPSKA UMJETNOST

Arapska umjetnost podrazumjeva umjetnost koja je nastala u 7. vijeku na poluostrvu Arabiji, odakle se naglo proširila na područjima sjeverne Afrike, sjeverne Indije i Španije.

5.1 Slikarstvo

Slikarstvo je, kao i u većini islamskih umjetnosti, služilo za jasne svrhe. To je obično bila umjetnost ilustracije arapskih knjiga, koja se razvila iz bagdadske škole rukopisne ilustracije 13. vijeka, a obožavali su je i otomanski (turski) vladari zbog kojih se uvodi portret i izraženija ljudska figura. Persijski uticaj predstavlja oslikavanje minijatura, na kineski način uvođenje emocija, a kompleksnost kompozicije je karakteristika nove škole. Oblik dekorativne umjetnosti bila je i izrada kožnih korica za knjige s geometrijskim uzorima. Prvi primjeri su bili obrađivani i reljefni, a kasnije su bili pozlačeni, a od 16. vijeka su imali i galzuru.

Arapsko slikarstvo poznato je po arabeskama – slikama živih boja, s geometrijskim motivima i stihovima iz Kurana. Arapi su razvijali i društvene nauke. Značajan doprinos dali su i zemljopisu i istoriji. Zna se da je al-Mansur na kupolu svoje palate stavio figuru konjanika koji je u isto vrijeme mogao služiti i kao vetrokaz, da je al-Amin imao izletničke čamce na Tigru u obliku lavova i orlova i da je al-Muqtadir imao zlatno i srebrno stablo sa po 18 grana.³⁴

Slika br 9: Arapsko slikarstvo

Izvor: https://www.flickr.com/photos/syrian_moody/142333353 (datum konekcije 28.11.2015 u 17 : 50)

Graditelji Samare su ukrasili njene zidove brojnim freskama i golim ženskim figurama, kao i scenama iz lova. Za ove slike se vjeruje da su izrađene od strane hrišćanskih umijetnika, dok se pouzdano zna da je al-Mutawakkil, za vrijeme njegove vladavine ova

³⁴ Izbjegavanje dekoracije svete knjige putem crtanja ljudskih likova.

privremjena prijestonica dostigla je svoj vrhunac, zaposlio je vizantijske umjetnike koji su u među brojne oblike uvrstili čak i sliku crkve sa kaluđerima.

Ideja o slikarstvu u službi vjere nikada nije zaživjelo i uzelo toliko maha kao na primjer u hrišćanstvu ili budizmu. Najranije predstavljanje Proroka zabilježeno je u 9. vijeku od strane jednog arapskog putnika. On je na kineskom dvoru vidio sliku Prorokovu, koju su vjerovatno izradili nestorijanci.³⁵Elementi koji su se najviše koristili u oslikavanju su mitske životinje kao što su grčki kentauri ili krilate zvjeri sa ljudskom glavom od Asiraca. Najstariji ilustrovani arapski rukopis koji je dospio do nas očuvan jeste al Sufijeva astronomija iz 1005. godine. Ilustrovanih književnih djela nemamo prije 12. i 13. vijeka. To su rukopisi Kalilah wa-Dimnah, al-Haririjev Maqamat i al-Aghani.

5.2 Arabeska

³⁵Pristalice carigradskog patrijarha *Nestorija* koji je, 431 god., zbog svog učenja o dvijema odvojenim prirodama Isusa Hrista, božanskoj i čovječanskoj, kao jeretik svrgnut sa svog položaja i protjeran.

Element arapske umjetnosti najčešće korišćen za dekorisanje zidova džamija, muslimanskih kuća i drugih građevina, arabeska je detaljan crtež sa ponavljanjem geometrijskih oblika, odraza biljaka i ponekad životinja (posebno ptica). Odabir geometrijskih oblika koji će se koristiti i načina na koji će se koristiti, zavisi od islamskog pogleda na svijet. Arapskom narodu, ovi oblici zajedno sačinjavaju beskonačan model koji se proteže i dalje od ovog, materijanog i vidljivog svijeta. Mnogima u islamskom svijetu, oni u stvari simbolišu beskonačnost, i prema tome i prirodu stvaranja jednog i svemoćnog Boga. Prema tome, umjetnici koji slikaju islamsku arabesku izražavaju jasnu duhovnost bez upotrebe ikonografije hrišćanske umjetnosti. Arabeska je korišćena u džamijama i građevinama u islamskom svijetu i to je način dekorisanja koristeći ljepotu, ukrašavanje i ponavljanje islamske umjetnosti umjesto korišćenja slika ljudi i životinja (što se smatra haramom u islamu).

Slika br 10: Arabeska – Allhambra

Izvor: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Arabeska-Alhambra.jpg> (datum konekcije 28.11.2015 u 17 : 51)

5.3 Kaligrafija

Arapska kaligrafija je povezana sa geometrijskom islamskom umjetnošću (Arabeskom), i nalazimo je na zidu i plafonima džamija kao i na papiru. Savremeni umjetnici u islamskom svijetu se često koriste kaligrafijom kada žele upotrijebiti apstrakciju u svom poslu.

Umjesto prisjećanja nečega povezanog sa stvarnošću izgovorene riječi, kaligrafija je vidljivi izražaj najuzvišene umjetnosti od svih, umjetnosti duhovnog svijeta. Kaligrafija je postala najcjenjeniji oblik islamske umjetnosti zato što povezuje jezik kojim govorenarodi sa islamskom religijom. Sveta knjiga islama, Kur'an, je odigrala važnu ulogu u razvoju i usavršavanju arapskog jezika i kaligrafije korištene pri pisanju arapskog pisma. Za ajete i sure

iz Kur'ana se još uvijek pri zapisivanju koristi kaligrafija i oni i danas predstavljaju inspiraciju mnogim kaligrafima.

Slika br 11: Arapska kaligrafija

Izvor: <http://www.ana.rs/forum/index.php?topic=134029.0> (datum konekcije 28.11.2015 u 17 : 53)

5.4 Arapska muzika

³⁶Arapska muzika podrazumjeva nekoliko vrsta muzike: klasična, duhovna i arapski pop. Ova muzika je proizvod mješavina Arapa sa arapskog poluostrva i svih drugih koji su dio arapskog svijeta. Ona je uticala i bila je pod uticajem Stare Grčke, Persije, Turske, Indije, Sjeverne Afrike (varvarke) i Evropske muzike (flamenko).

- Pre-islamski period

Razvoj arapske muzike ima duboke korjene u arapskoj poeziji الشعر, koja datira još od pre islamskog perioda tzv. Al-žahilija što znači period neznanja. Arapski pjesnici su recitovali pjesme sa visokim muzičkim ritmom i tonom. Pjevanje, doduše nije bio zadatak tih intelektualaca i umjesto njih pjevale su žene sa predivnim glasovima zvane Al- Khansaa.

- Al-Andalus

Do 11. vijeka Mavarska Španija je postala centar za proizvodnju instrumenata. Ova dobra su se širila kroz Francusku imajući uticaj na Francuske trubadure. Engleske riječi: luta, rebek, gitara potiču iz arapskog jezika: oud, rebab i qitara. Arapi su začetnici Al-Ghazal = الغزل tj. ljubavne poezije. Oud je bio popularan između (10. i 15. vijeka) nakon čega se prestao upotrebljavati, ali je doživio obnovljenu popularnost u 19. vijeku.

Slika br 12: Gitara

Izvor: <http://www.life.edu.rs/index.php/skola-jezika/ostali-jezici/arapski-jezik/mapa-arapskog-sveta> (datum konekcije 30.11.2015 u 12 : 15)

- Dvadeseti vijek

³⁶<http://www.life.edu.rs/index.php/skola-jezika/ostali-jezici/arapski-jezik/mapa-arapskog-sveta> (datum konekcije 30.11.2015 u 12 : 15)

U dvadesetom vijeku Egipat je bio prvi od arapskih zemalja koji je osjetio iznenadnu poplavu nacionalizma, gde je turska muzika koja je bila popularna tokom vladavine osmanlijskog carstva bila zamjenjena nacionalnom muzikom. Kairo je postao centar muzičkih inovacija. Jedna od prvih ženskih muzičara koja je preuzela svjetovni pristup je bila Um Kulthum, praćena Fajruzom. Obe su svrstane u "Arapske muzičke legende".

- Uticao zapada - Arapski pop

Tokom 1950-tih i 1960-tih arapska muzika je prihvatila više zapadnih tonova, a utjemeljivač je umjetnica Dalida. Arapski pop obično sadži zapadne stilizovane pjesme sa arapskim instrumentima i tekstovima. Melodije su često mješavina istoka i zapada.

- Muzički regioni

Muzički trendovi koji su se pojavili u Kairu dugo su dominirali modernom arapskom muzikom. Kairo se smatra centrom kulture u arapskom svijetu. Posljednjih godina Bejrut je postao glavni centar, diktirajući trendove u razvoju arapske pop muzike. Posebno je popularan i alžirski rai, pogotovo u Francuskoj.

Slika br 13: Ric / Vrsta arapskog instrumenta

Izvor: <http://www.bestarabicmusic.net/wp-content/uploads/2012/07/riq.jpg> (datum konekcije 30.11.2015 u 12 : 15)

6. PRONALASCI U ARAPSKOJ CIVILIZACIJI

Od kafe do čekova i trodijelnog obroka, Arapi su svijetu donijeli mnoštvo inovacija. Istraživač *Paul Vallely* je zabilježio neke od najvažnijih pronalazaka i pronalazača koji su opisani u sledećem dijelu rada:³⁷

- Kafa

Priča kaže da je Arapin koji se zvao *Khalid* tjerajući svoje koze u Kaffa regiji u Etiopiji primjetio kako njegove životinje postaju živahnije nakon što pojedu određene bobice. Pokiselio je te bobice u vodu i tako napravio prvu kafu. Rekord u uvozu kafe ima Jemen gdje³⁸ *sufisti* piju ovaj napitak po cijelu noć kako bi ostali budni i molili se u posebnim prilikama. Krajem 15. vijeka kafa je stigla u Meku i Tursku, a odatle u Veneciju 1645. U Englesku je dovezena 1650. gdje je turčin *Pasqua Rosee* otvorio prvu prodavnicu kafe u Lombard ulici u Londonu. Naziv potiče od arapske riječi *qahwa*, koju su Turci nazvali *kahve*, Italijani *caffé*, a Englezi *coffee*.

Slika br 14: Kafa

Izvor: <http://www.klix.ba/lifestyle/arapski-pronalasci-kojima-se-i-danas-koristimo/080427001> (datum konekcije 19 : 05)

- Kamera sa staklenim sočivima

Antički Grci su imali teoriju po kojoj naše oči emituju zrake kao laser i na taj način nam omogućavaju da vidimo. Prva osoba koja je shvatila da svjetlost ulazi u oko bio je arapski matematičar, astronom i fizičar *Ibn al-Haitam* u 10. vijeku. On je izumio prvu kameru sa sočivima od stakla nakon što je primjetio način na koji svjetlo ulazi kroz rupu u prozoru.

³⁷<http://www.klix.ba/lifestyle/arapski-pronalasci-kojima-se-i-danas-koristimo/080427001>(datum konekcije 28.11.2015 u 19 : 15)

³⁸Sufisti se odlikuju inzistiranjem na askezi, ljubavi, spoznaji duhovne istine i ekstatičkom jedinstvu sa voljenim Tvorcem, kao krajnjem cilju svakog pojedinca.

Što je manja rupa, to je bolja slika, zaključio je on i izumio Cameru Obscuru (na arapskom "qamara" označava tamnu privatnu sobu).

- Šah

Jedna vrsta šaha prvo se igrala u Indiji, ali igra kakvom je danas znamo razvijena je u Persiji. Odatle je i raširena na zapad, u Evropu (prvo u Španiji u 10. stoljeću), a onda i na istok, u Japan.

Slika br 15: Izgled šaha i figura

Izvor: <http://www.klix.ba/lifestyle/arapski-pronalasci-kojima-se-i-danas-koristimo/080427001> (datum konekcije 19 : 05)

- Padobran

Hiljade godina prije braće Wright arapski poeta, astronom, muzičar i inženjer *Abbas ibn Firnas* napravio je nekoliko pokušaja u konstruisanju leteće mašine. 852. godine je skočio sa minareta Velike džamije u Kordobi koristeći labavo učvršćen ogrtač pojačan drvenim dodacima. Nadao se da će poletjeti kao ptica, ali nije. Ipak, ogrtač je usporio njegov pad i tako je nastala preteča današnjeg padobrana. Probni lijetač zaradio je tek nekoliko manjih povreda. 875. godine bilo mu je 70 godina kada je usavršio spravu i skočio sa planine. Odletio je na značajnu visinu i ostao tako oko deset minuta, ali je potom ipak pao jer je izostavio jedan "mali" detalj - naime, njegov izum nije imao nikakav mehanizam za prizemljivanje. Bagdaski međunarodni aerodrom kao i jedan mjesečev krater nose ime ovog velikog čovjeka.

- Šampon

Pranje i kupanje su presudni religijski zahtjevi kod muslimana te su zato još davno izumili odličan recept za sapun, a takvi se koriste i danas. Antički Egipćani imali su izvrstan sapun, a takođe i Rimljani koji su ga više koristili kao pomadu. Ali Arapi su bili ti koji su iskombinovali ulja, sodium hidroksid i razne arome, naprimjer majčinu dušicu. Ono što su Arapi posebno zamjerali krstašima je što se nisu prali. Šampon je u Englesku donio biznismen koji je 1759. otvorio banju u Brightonu i zakazao "šamponiranje" kralju Džordžu IV i Wiliamu IV.

- Rafiniranje

Destilacija, odnosno razdvajanje tečnosti uslijed razlika u tačkama na kojima ključaju izumljena je oko 800. godine. Otkrio ju je *Jabir ibn Hayyan*, kao i mnoge druge procese i aparate koji se i danas koriste - fluks, kristalizacija, destilacija, purifikacija, oksidacija, isparivanje i filtracija. Svijetu je donio i parfeme i alkoholni špirit (iako je muslimanima zabranjeno piti alkohol). Ibn Hayyan se smatra začetnikom moderne hemije.

- Šiljati svodovi

Visoki šiljati svodovi su karakteristični za evropske katedrale u duhu Gotike, ali potiču iz islamske arhitekture. Građevine ovakvog oblika bile su čvršće od onih okruglog oblika koje su preferirali Rimljani i Normani, a takođe su dozvoljavali i visočije, kompleksnije i grandioznije zahvate u gradnji. Rebrasti svodovi, prozori u obliku ruže i tehnike izrade kupola takođe potiču od Arapa. Mnogi evropski dvorci građeni su u stilu arapskih, a arhitekta koji je projektovao zamak Henrija V bio je Arapin.

- Hirurgija

Mnogi moderni hirurški instrumenti imaju potpuno isti dizajn kao oni koje je u 10. vijeku koristio *al-Zahrawi*. Njegovi skalperi, pile, pincete, makaze i oko 200 drugih instrumenata primjenjuju su u modernoj hirurgiji. U 13. vijeku jedan drugi arapski naučnik, *Ibn Nafis* opisao je način na koji cirkuliše krv i to 300 godina prije nego je *William Harvey* to otkrio. Arapski doktori otkrili su anestetike kao što je opijum, ali i alkoholne mješavine, te razvili postupke regulisanja očne mrežnice koji se koriste i danas.

- Vjetrenjača

Vjetrenjače su izumljene 634. godine u Persiji gdje su korištene za mljevenje žita i navodnjavanje. U pješčanoj Saudijskoj Arabiji, kad presuše sezonski potoci, jedini izvor energije bio je vjetar koji je odmjereno duvao u jednom smjeru mjesecima. Vjetrenjače su, dakle, otkrivene 500 godina prije nego se prva takva sprava pojavila u Evropi.

- Vakcinacija

Ovu tehniku nisu izumili *Jenner* i *Pasteur* nego Arapi koji su je preko Turske donijeli u Evropu. Tačnije, donijela ju je supruga engleskog ambasadora koja je 1724. posjetila Istanbul. Djeca u Turskoj bila su vakcinisana protiv boginja bar 50 godina prije nego je zapad to izumio.

- Nalivpero

Izumljeno je 953. za egipatskog sultana koji je zahtijevao pero koje neće prskati po njegovom odijelu i rukama. Imalo je rezervoar sa tintom, a na vrhu je tinta ravnomjerno isticala kad bi se okrenulo prema dole, baš kao kod modernih nalivpera.

- Numjeričko brojanje

Ovaj sistem koji je u upotrebi svuda na svijetu ima vjerovatno indijsko porijeklo, ali su stil brojeva izumili arapski matematičari *al-Khwarizmi* i *al-Kindi* oko 825. godine. Algebra je dobila ime po knjizi *al-Khwarizmija* koja se zvala *Al-Jabr wa-al-Muqabilah*, a mnogi od njenih dijelova se još uvijek koriste. Rad arapskih matematičara predstavljen je Evropi 300 godina poslije, a to je učinio italijanski matematičar *Fibonacci*. Algoritmi i veliki dio teorije trigonometrije potiču iz arapskog svijeta.

- Supa

Ali ibn Nafi, poznatiji kao *Ziryab* (Kos), došao je iz Iraka u Kordobu u 9. vijeku i sa sobom donio koncept pravljenja trodijelnog obroka koji je sadržavao supu nakon koje se jela riba ili meso, a na kraju voće i orasi. Donio je i kristalne čaše koje je prethodno otkrio *Abbas ibn Firnas*.

- Ćilimi

Zahvaljujući arapskim tehnikama tkanja, razvoju hemije, kao i osjećaju za mustru i ukrase, tkanje ćilima bi se moglo nazvati osnovom arapske umjetnosti. Dok ovaj izum nije stigao u Evropu, evropski podovi su bili manje-više ogoljeli. Zato su Evropljani arapske ćilime vrlo brzo prihvatili.

- Plaćanje čekovima

Moderni čekovi potiču od arapskih saqq-ova, pismenih zavjeta za plaćanje robe kad ona bude dostavljena. Tako su se izbjegavali problemi nošenja novca preko opasnih teritorija. U 9. vijeku arapski biznismeni su u Kini unovčavali čekove ispisane u banci u Bagdadu.

- Okrugli oblik planete Zemlje

Od 9. vijeka pa do sad arapski naučnici su prihvatili učenje astronoma *Ibn Hazma* koji je utvrdio da je zemlja okrugla. To je bilo 500 godina prije nego je sam Galileo došao do istog zaključka. Proračuni arapskih naučnika bili su do te mjere precizni da su već u 9. vijeku izmjerili obim Zemlje tvrdeći da iznosi 40.253,4 km, čime su pogriješili tek nekih 200 km.

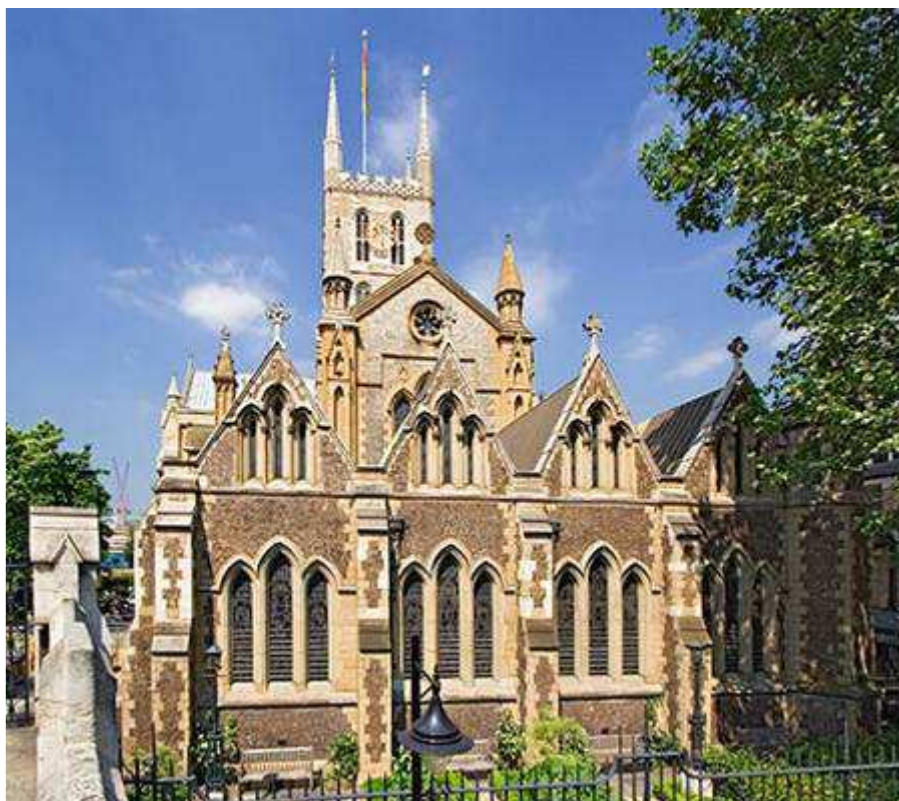
- Raketa i torpedo

Kinezi su pronašli barut koji su koristili u svojim vatrometima, ali Arapi su shvatili da se od tog prvotnog praha može stvoriti stvar koja će se koristiti u vojne svrhe. Do 15. vijeka izumili su rakete koje su zvali "samopokrećuće jaje", a torpeda "samohodna kruškolika bomba".

- Vrtovi

Srednjovjekovna Evropa imala je vrtove sa biljkama, ali su Arapi bili ti koji su razvili ideju vrtova kao mjesta ljepote i meditacije. Prvi vrtovi za kraljevska uživanja u Evropi su otvoreni u 11. vijeku u Španiji koja je tad bila pod arapskom vlašću. U tim vrtovima uzgajani su karanfili i tulipani.

Slika br 16: Šiljati svodovi

Izvor: <http://www.klix.ba/lifestyle/arapski-pronalasci-kojima-se-i-danas-koristimo/080427001> (datum konekcije 19 : 05)

7. ARAPSKA MATEMATIKA

Jedan od prvih, među arapskim matematičarima najznačajniji, bio je Al-Kvarizmi (780 – 850.g.) koji je živio u Bagdadu i stvarao u kući mudrosti (rođen na teritoriji današnjeg Uzbekistana)³⁹. Lična biografija nije nam poznata, ali iz posvjeta dva njegova glavna djela jasno je da mu je kalif Al-Mamun bio mecena. Radi se o originalnom matematičaru i o prvom matematičaru poslije skoro pola milenijuma, od poznog helenizma, čije ime vredi pominjati. Poslije al-Fazarija dolazi na mjesto glavnog bibliotekara u Kući mudrosti, i tu će funkciju s poštovanjem obavljati sve do svoje smrti. On je bio centar oko koga su se okupljali naučnici, historičari i pjesnici, kojima je djelio poslove i zaduženja, sve vrijeme posvjećujući se pisanju.⁴⁰

Osim matematičkih djela, ovaj naučnik napisao je svoju Sliku zemlje (Surat al-Ard) koja je dugo služila kao osnov za mnogobrojne geografske studije. U ono vrijeme njegova geografska karta svijeta bila je najsavršenija. Još jedan njegov spis je imao velikog značaja u islamskom svijetu - njegova rasprava o sunčanom časovniku, on je sastavio jednu raspravu o astrolabu u kojoj je, pored detaljnog opisa ovog korisnog instrumenta za opservatorijska posmatranja, dao i druga korisna uputstva. Al-Kvarizmi je na osnovu Ptolomejevog Almagesta sastavio dobre i za ono vrijeme najpouzdanije astronomske tablice, poznate pod nazivom Zidž al-Horezmi ili Zidž-al-Mamuni, prema vladaru za koga je radio.⁴¹

Slika br 17: Tabela sa izgledom arapskih brojeva

Arabic	westernized Arabic	Arabic	westernized Arabic
١	1	١٢	12
٢	2	١٣	13
٣	3	١٤	14
٤	4	١٥	15
٥	5	١٦	16
٦	6	١٧	17
٧	7	١٨	18
٨	8	١٩	19
٩	9	٢٠	20
١٠	10	٢١	21
١١	11	٢٢	22

Izvor: http://files.arapski-jezik.webnode.com/200000053-4ca634da29/ispodd_1.jpg (datum konekcije 28.11.2015 u 21 : 00)

8. ARPASKA MEDICINA

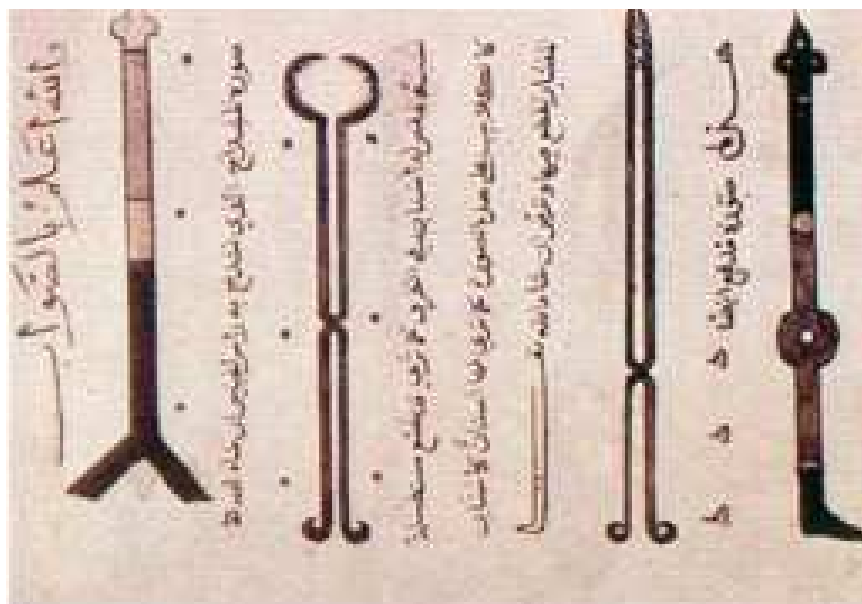
³⁹<http://matematika.mingl.org/people/alkhwarizmi.htm>(datum konekcije 28.11.2015 u 20 : 00)

⁴⁰ Ibid., str. 340 – 370.

⁴¹ Ibid., str. 341.

U srednjem vijeku, koji započinje raspadom Zapadnog Rimskog Carstva, dolazi do uništenja i nestanka mnogih materijalnih, ali i duhovnih vrijednosti antičke civilizacije Rima i Grčke. Tokom svojih pobjedničkih pohoda u VII i VIII vijeku, Arapi su sačuvali sve što su smatrali lijepim i vrijednim. Klasična grčka djela počinju se prevoditi na arapski. Tako su sačuvali mnoga djela Galena i Hipokrata, ali i mnogi drugi izumi značajni za zapadnu civilizaciju. Sva vrednija naučna djela iz područja matematike, medicine, astronomije, fizike i filozofije prevodili su na arapski jezik što je omogućilo dalje razvijanje nauke. Glavna zasluga je arapske civilizacije tog vremena je prenošenje grčko-rimskih tjevkovina na istok gdje su ih upotpunili vlastitim iskustvom i opet ih predali zapadu koji ih je u međuvremenu izgubio. Evropa se prvi put upoznala s grčkom medicinom preko arapskih prevoda. U svom razvoju arapska medicina u najranijoj fazi prolazi kroz demonističku fazu, koja traje do pojave Muhameda kada ulazi u religioznu, a poslije i u naučnu fazu i širi se u svim zemljama koje Arapi osvajaju.⁴²

Slika br 18: Izgled hiruških instrumenata

Izvor: http://mediko.sveznadar.info/10PoceciMedicine/40/InstrmtsQuirurgicos_AITasri.jpg (datum koenkicije 29.11.2015 u 12 : 15)

Tradicionalna arapska medicina se temeljila na indijskom, persijskom, rimskom, grčkom i sirijskom medicinskom znanju. Napredak i bujanje arapskih medicinskih institucija je počelo u IX vijeku u Siriji i Persiji, zemljama s bogatim istorijskim naslijeđem vavilonske medicine. Medicinske škole postoje u gradovima Nisibisu i Edesi. Škole se u 762. god. sele u Bagdad. Djela Hipokrata i Galena prevode se na arapski jezik. Najpoznatiji je prevodilac Hunain ibn Izak (809-877.). U VII vijeku počinju stvarati vlastita djela na početku komplikacije, a u X vijeku počinje najplodnije doba arapske medicine.

⁴²<http://mediko.sveznadar.info/10PoceciMedicine/40/040-ArapskaMedicina.html> (datum koenkicije 29.11.2015 u 12 : 15)

Rhazes ili Abu Bekri Muhamed ibn Zakarija al-Rasi, 850-933. iz Persije, živio je u Bagdadu i radio kao ljekar i upravnik bolnice. Izdao je medicinsku enciklopediju od 226 dijelova grčkih i arapskih autora «Sadržaji». Djelo je puno njegovih vrlo dobrih opažanja. Drugo djelo mu je «Kitab al Mansuri» (čiitab) u 10 knjiga o kozmetici, toksikologiji, hirurgiji. Najpoznatije mu je djelo o boginjama i ospicama jer ih prvi razlikuje. Protivi se svakom praznovjerju i šarlatanstvu. Rhazes je prvi priredio sumpornu kiselinu, a u fizici je hidrostatičkom vagom ispitivao specifične težine.

Abul -Kasim ili Abu al-Qasim Khalaf ibn al-Abbas Al-Zahrawi (umro 1013. g.) iz Kordobe autor je medicinske enciklopedije Al Tasrif. U prvom dijelu je obrađena medicina, a u drugom hirurgija. Iz njegovih djela o hirurgiji vidljivo je da su se arapski lijekari služili kauterom (usijano željezo), a ne nožem, te da su podvezivali krvne žile. Opisan je i prvi put slučaj vanmaterične trudnoće.

Najpoznatiji je botaničar i farmakolog arapskog svijeta je Ibn-al-Baitar al-Malaqi. Na području anatomije Arapi nisu postigli ništa značajno jer iz vjerskih razloga nisu radili sekciju. Unaprijedili su alhemiju i dijalektiku. Gradili su bolnice i apoteke, a kao neku vrstu socijalne medicine i kuće za uboge. Od kliničkih grana najviše su unaprijedili okulistiku. Ali ibn-Isa opisuje u svojoj knjizi Dhakhirat al-Kahhalin (Priručnik za oftalmologe) 130 različitih očnih bolesti, a proučavali su i optiku. Likvidacijom 43galenizma u XVI vijeku gotovo da je ukinuta i zaboravljena i arapska medicina.

9. ARAPSKA ARHITEKTURA

⁴³ Galenizam je tip medicine koja je dobila ime po Grčkom fizičaru i filozofu Galenu, a koja se sastojala od arapskih prepisa njegovih spisa koji su egzistirali u 11 vijeku u Evropi, prije nego su isti bili prevedeni na Latinski jezik koji se i dan danas koristi.

Kada govorimo o arapskoj umjetnosti svakako najveći i najznačajniji deo predstavlja upravo arhitektura. Dolazak Abasida na vlast svakako obilježava ekonomsko-politički, a time i naučni i kulturni uspon i procvat. Dvije osnovne karakteristike vezane za arhitekturu u vreme Abasida jesu okretanje ka drevnoj mesopotamijskoj umjetnosti- upotreba opeke, lukova, pojava mitskih bića na slikama i reljefima. i druga je pojava minareta kao novog arhitektonskog oblika koji će do današnjih dana ostati kao opšti simbol islama u cjelom svijetu. Nažalost, od arhitektonski spomenika koji su ukrašavali grad al-Ma'muna i al-Rašida nije ostalo ni traga, dok dve najveličanstvenije preživjele islamske građevine, džamija Umajada u Damasku i kupola na steni u Jerusalimu, datiraju iz umajadskog perioda. Od halifске palate, nazvane zlatna kapija (bab-al-dhahab), ili Zelene kupole koju je podigao osnivač Bagdada, isto tako i od njegove Palate večnosti i Rusafe palate sagrađene za prestolonaslednika al-Mahdija i od još mnogo drugih sličnih građevina nije ostalo nikakvih tragova koji bi nam mogli ukazati na nekadašnji sjaj i raskoš. U toku građanskih ratova između al-Amina i al-Ma'muna vršena su strašna uništavanja, dok je konačno pustošenje grada izvršeno 1258. god.⁴⁴

Slika br 19: Zlatna kupola/Jerusalim

Izvor: <http://miodragcolic.com/izrael-israel>(datum konekcije 29.11.2015 u 14 : 30)

Ipak, ono što je preostalo svjedoči o tome kako je premještanje centra halifata iz Damaska u Bagdad bilo ujedno i odlučno udaljavanje od Sredozemnog svijeta i približavanje drevnim kulturama Mesopotamije. Umajadske arhitektonske tvorevine su po stilu građenja

⁴⁴https://sr.wikipedia.org/wiki/Umetnost_u_doba_Abasida#Arhitektura(datum konekcije 29.11.2015 u 14 : 30)

bliže vizantijsko-sirijskoj umjetnosti, dok ove iz abasidskog perioda odaju karakteristične crte azijske arhitekture, u prvom redu persijske, a zatim i sasanidske koja je u stvari i sama izraziti tip persijske umjetnosti. U toku sasanidske dinastije (226. -641.godine) razvio se karakterističan umjetnički stil s ovalnim i eliptičnim kupolama, polukružnim svodovima, spiralnim tornjevima, zupčastim grudobranima, uglačanim zidnim ciglama i krovovima pokrivenim metalom. Ovaj je tip postao jedan od najmoćnijih faktora u oblikovanju abasidske umjetnosti.⁴⁵

Persija je doprinela vojnom uspjehu Abasida pogotovu za vrijeme Abu Muslima, a kasnije al-Ma'muna. Blizina Persije je uticala na arhitekturu u doba Abasida, na njeno približavanje persijskoj i sasanidskoj arhitekturi. Taj uticaj se video na stilu i dekoraciji palata i zgrada, ali i na opštem urbanističkom planiranju i organizaciji gradova, kao i na izgradnji gradskih ceremonijalnih kapija, koje su zvali Iwan. Ove trijumfalne kapije i prikazivanje moći halifa su imale za cilj da podsjetu na moć i dostignuća kao i da izraze neprikosnovenost halifinog autoriteta.⁴⁶

9.1 Arapski enterijer

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ Ibidem.

⁴⁷Kada govorimo o arapskom stilu, treba da imamo u vidu da je okosnica estetskog izražavanja arapskog svijeta religija koja zabranjuje prikaz čovječijeg lika, kao i životinja, čak i biljaka. Skulpture su takođe neprihvatljiv način izražavanja. Ovakav način gledanja na stvari je arapske umjetnike usmjerio na stvaranje stilizovanih, geometrijskih dekoracija i ornamenata, i upravo ove bogate i veličanstvene dekoracije predstavljaju svojevrsan zaštitni znak arapske umjetnosti, kulture, čak i identiteta.

Da bi se postigao željeni utisak i atmosfera u ovom stilu, koriste se prije svega detalji kao što su ćupovi i bokali sa izduženim i uskim grlima, limeni ili porcelanski tanjiri sa urezanim motivima i šarama, geometrijskim i stilizovanim, bogato ukrašeni. Lampe sa abažurima od perli koje daju prigušenu svjetlost doprinose opštem utisku bajkovitosti i misterije. Izuzetno važan detalj su tapiserije. One se nalaze svuda: na podovima, na zidovima, na tavanici, i može se reći da su jedan od omiljenih elemenata prilikom ukrašavanja ovim stilom.

Slika br 20: Arapski enterijer

Izvor: <http://www.enterijer.rs/kutak-za-price-iz-1001-noci>(datum konekcije 29.11.2015 u 15 : 15)

Još jedan od izuzetno važnih elemenata je tkanina. Bitno je da bude “bogata” i teška. Takođe se primjenjuje na zidovima i tavanicama, kao i na namještaju. Draperije od svile, brokata, satena su nezaobilazan detalj. U autentičnim arapskim enterijerima često se može primjetiti i da su i zidovi tapacirani tkaninama, međutim kao alternativa tapiserijama i tkaninama, pojavljuju se i drvene ploče sa sirijskim mozaicima. Tavanice su, kao i zidovi, često ukrašeni pomoću tapiserija i tkanina. Boje koje se pritom koriste su jarke i žive, tople i životne..

⁴⁷<http://www.enterijer.rs/kutak-za-price-iz-1001-noci>(datum konekcije 29.11.2015 u 15 : 18)

Koriste se plava, purpurna, crvena, veoma važne su zlatna, srebrna, boja bakra, zatim plava i zelena, žuta i bijela. Spektar je veoma širok, kao i način kombinovanja. Jastuci su još jedan jako važan detalj. Ima ih mnogo, bogato su ukrašeni geometrijskim elementima i doprinose atmosferi opuštenosti i toplini, domaćinskom ugođaju čitavog prostora. Namještaj u arapskoj kulturi nema centralno mesto. Ormani, kredenci, police i ostali elementi za držanje stvari pravljene su kao niše u zidu koje su od pogleda sakrivane drvenim vratima, draperijama ili tapiserijama.

Kreveti su prekrivani pokrivačima, često sa veoma bogatom ornamentacijom, kao i jastucima, takođe veoma raskošno ukrašenim. Tapiserija je takođe često korišćena za pokrivanje škrinja, otomana i sličnih komada nameštaja. Paravan je veoma često korišćen pregradni element. Često je bogato ukrašen i dekorativan, sa ispunom od tkanine, tapiserije ili ukrašen mozaikom. Arapski stil se karakteriše geometrizmom, stilizovanim figurama, veoma bogatim arabeskama, mozaicima, živim bojama, tapiserijama i tkaninama

Slika br 21: Arapski enterijer

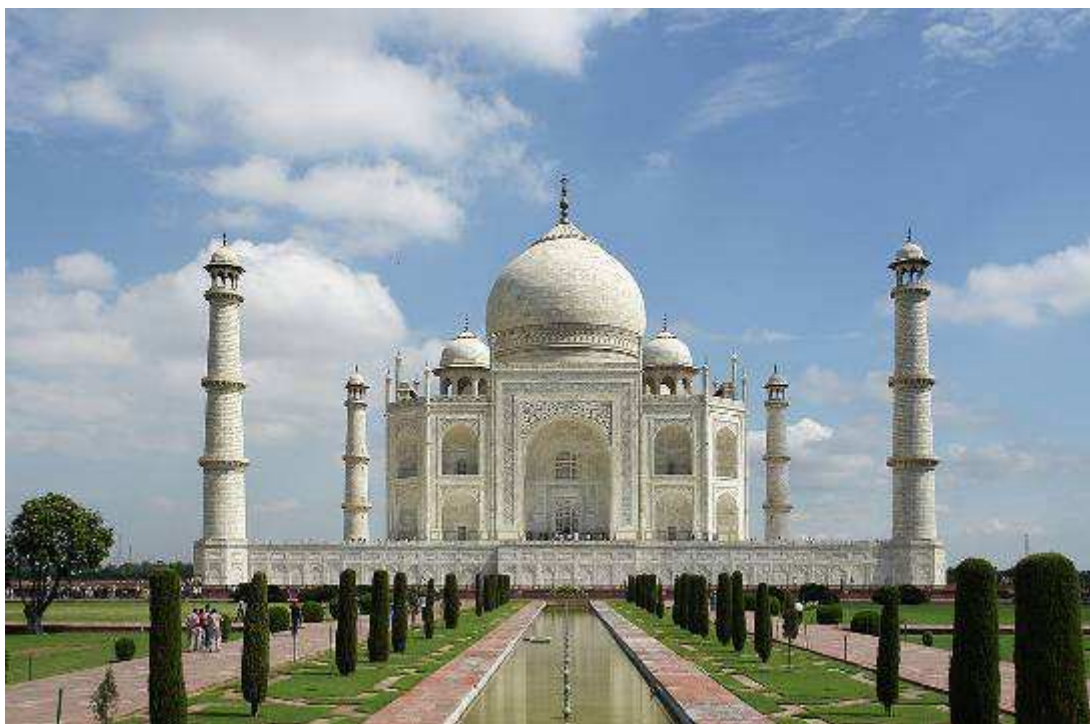

Izvor: <http://www.enterijer.rs/kutak-za-price-iz-1001-noci> (datum konekcije 29.11.2015 u 15 : 15)

9.2. Arapski eksterijer

Arapski vrtovi iskazuju čežnju za Muhamedovim rajem kao mjestom uživanja i zadovoljstva. Glavni elementi oblikovanja islamskih vrtova i parkova su voda - sveti motiv u obliku vodenih ogledala, fontana, bazena i vodoskoka, predstavljajući izraz moći i blagostanja. Ugodna mikroklima u vrtovima dočarana je i bojama tj. koloritom- upotrebom cvijeća i raznobojnih keramičkih pločica, mirisa - upotreba aromatičnog mediteranskog i orijentalnog bilja: lavande, mirte, jasmína, limuna, zumbula, ruže, mimoze. Isfahan, glavni grad Persije, osnovan 1598., nazivan je gradom vrtova. U današnje vrijeme dobro je očuvana špansko-arapska parkovna arhitektura na tlu Španije u kojoj Arapi borave od 711. do 1492. pa je i uticaj u oblikovanju veoma velik. Vrtove obilježavaju dvorišta s pravilnim geometrijskim uređenjem.⁴⁸ Najpoznatiji među njima su: Alhambra⁴⁹, Dvorište mirte - *Patio de los Arrayanes*, Dvorište lavova - *Patio de los Leones* i Dvorište čempresa - *Patio de los Ciprases* u Granadi .

Slika br 22: Izgled Tadžmahala

Izvor: <http://www.tajmahal.org.uk/gifs/taj-mahal.jpeg> (datum konekcije 29.11.2015 u 15 : 18)

⁴⁸http://www.park-maksimir.hr/maksimir_hr/Maksimir_povijest_park_arh.htm (datum konekcije 29.11.2015 u 15 : 18)

ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja proizilazi iz osnovne hipoteze prema kojoj je arapska civilizacija doživjela svoju ekspanziju još u osmom vijeku i da njen značaj i uticaj na kulturu Mediterana se promiža i danas, tj. uticaj arapske civilizacije je jedan od temelja Zapadno – evropske civilizacije.

Arapskim jezikom danas se služi i govori više od 186 miliona ljudi. U toku vijekova, arapski je bio jedan od najrasprostranjenijih jezika u svakom pogledu čovječanstva. Između IX i XII vijeka napisan je veliki broj knjiga na arapskom jeziku. Jezici zapadne Evrope nose pečat uticaja arapske civilizacije. Tokom zlatnog doba arapske civilizacije i istorije, arapski narodi su razvili veoma naprednu kulturu i došli do velikog broja saznanja na polju nauke. Iako nisu bili zadovoljni svojim doprinosom na planu napredne misli, oni su sledećim generacijama predali i svo duhovno znanje starih civilizacija: Sumera, Asiraca, Egipćana, Helena i mnogih drugih koje su naslijedili i Evropljani. Od tog momenta, zapadni svijet doživljava buđenje i svoj napredak. Veoma poseban u periodu procvata arapske civilizacije pripada radu prevodilačkih škola. Zahvaljujući njima velika otkrića na arapskom jeziku postala su dostupna i drugim civilizacijama.

LITERATURA

Knjige:

1. Gabrijević H., „Istorija arapske književnosti”, Svjetlost, Sarajevo, 1985
2. Grozdanić S., „Na horizontima arapske književnosti“, Svjetlost, Sarajevo, 1975
3. Haiti P., „Istorija Arapa od najstarijih vremena do danas“, CIP, Sarajevo, 1983
4. Henderson D., „Experiencing geometry of plane and sphere”, Upper Saddle River, New Jersey Usa, 1995
5. Hertzog R., „The Semitic languages”, Routledge London, 1997
6. Janković S., „Arapski izgovor s osnovama arapskog pisma“, Dislogija, Sarajevo, 1987
7. Muftić T., „Arapsko pismo“, Orijentalni institut, Sarajevo, 1982
8. Stetkevych J., „The Modern arabic Literary Language Lexical and Stylistic Developments“, Georgetown University, Press, Chicago, 1970
9. Tanasković D., „Naša arabistika i arapska gramatika“, Živi jezici, Beograd, 1972
10. Zvegincev B.A., „История арабского языкознания Москва“, Просвещение, Moskva, 1964

Web izvori:

11. http://en.wikipedia.org/wiki/E._Renan(datum konekcije 27.11.2015 u 13:05)
12. https://sh.wikipedia.org/wiki/Arapski_jezik(datum konekcije 27.11.2015 u 13:05)
13. https://hr.wikipedia.org/wiki/Arapski_jezik(datum konekcije 27.11.2015 u 13:05)
14. <http://orijent.blog.com/page/2/>(datum konekcije 27.11.2015 u 14:05)
15. <http://www.islambosna.ba/forum/arapski/arapski-jezik/10/?wap2>(datum konekcije 27.11.2015 u 14:10)
16. <http://www.britannica.com/topic/Arabic-language> (datum konekcije 27.11.2015 u 14:10)
17. <http://www.bosanskialim.com/rubrike/tekstovi/000121R020.html>(datum konekcije 28.11.2015 u 17 : 30)
18. https://bs.wikipedia.org/wiki/Arapsko_pismo(28.11.2015 u 17 : 30)
19. <http://www.klix.ba/lifestyle/arapski-pronalasci-kojima-se-i-danas-koristimo/080427001>(datum konekcije 28.11.2015 u 19 : 15)
20. <http://matematika.mingl.org/people/alkhwarizmi.htm>(datum konekcije 28.11.2015 u 20 : 00)
21. <http://mediko.sveznadar.info/10PoceciMedicine/40/040-ArapskaMedicina.html>(datum konekcije 29.11.2015 u 12 : 15)
22. https://sr.wikipedia.org/wiki/Umetnost_u_doba_Abasida#Arhitektura (datum konekcije 29.11.2015 u 14 : 30)
23. <http://www.enterijer.rs/kutak-za-price-iz-1001-noci> (datum konekcije 29.11.2015 u 15 : 18)
24. http://www.park-maksimir.hr/maksimir_hr/Maksimir_povijest_park_arh.htm (datum konekcije 29.11.2015 u 15 : 18)

PRILOZI

Slika br. 1	<i>Rasrostranjenost arapskog jezika</i>	str. 7
Slika br. 2	<i>Bilježnica arapskog jezika</i>	str. 8
Slika br. 3	<i>Suglasnici/ konsonanti</i>	str. 11
Slika br. 4	<i>Fonetske karakteristike arapskog jezika</i>	str. 12
Slika br. 5	<i>Izgled arapskog pisma</i>	str. 13
Slika br. 6	<i>Katedra Weika u Kordobi</i>	str. 17
Slika br. 7	<i>Poema de Yusuf</i>	str. 18
Slika br. 8	<i>Kitab al agahni/ Predislamska poezija</i>	str. 21
Slika br. 9	<i>Arapsko slikarstvo</i>	str. 22
Slika br. 10	<i>Arabeska</i>	str. 24
Slika br. 11	<i>Kaligrafija</i>	str. 25
Slika br. 12	<i>Gitara</i>	str. 26
Slika br. 13	<i>Ric/Vrsta arapskog instrumenta</i>	str. 27
Slika br. 14	<i>Kafa</i>	str. 28
Slika br. 15	<i>Izgled šaha i figura</i>	str.29
Slika br. 16	<i>Šiljati svodovi</i>	str.32
Slika br.17	<i>Tabela sa izgledom arapskih brojeva</i>	str.33
Slika br. 18	<i>Izgled hiruških instrumenata</i>	str.34
Slika br. 19	<i>Zlatna kupola/Jerusalim</i>	str.36
Slika br. 20	<i>Arapski enterijer</i>	str. 38
Slika br. 21	<i>Arapski enterijer</i>	str. 39
Slika br. 22	<i>Izgled Tadžmahala</i>	str.40